

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ



УДК 378.4

д. пед. н., проф. Дубасенюк О.А.,
д. пед. н., проф. Антонова О.Є.
(ЖДУ імені Івана Франка)

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТІВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ЯК КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ТА НАУКОВИХ ОСЕРЕДКІВ

У статті проаналізовано багатомістовий шлях історичного розвитку університетів Центрально-Східної Європи як культурно-освітніх та наукових осередків; простежено становлення найдавніших університетів Європи, зокрема Карлова/Празького університету, який вважається одним із найкращих навчальних закладів, що входить до складу Асоціації Європейських вузів, а також охарактеризовано діяльність найдавнішого вищого навчального закладу Польщі – Ягеллонського університету та внесок його випускників у розвиток культури, освіти та науки регіону.

Ключові слова: університет, європейська університетська освіта, Карлів університет, Ягеллонський університет, ученій.

Artykuł analizuje wielowiekowej drogę historycznego rozwoju uniwersytetów w Europie Środkowej i Wschodniej jako kulturalnych, ośrodków edukacyjnych i badawczych; prześledzić powstawanie z najstarszych uniwersytetów w Europie, w szczególności Charles / Uniwersytet Karola, który jest uważany za jeden z najlepszych instytucji edukacyjnych, jest członkiem Stowarzyszenia Europejskich uczelni i opisuje działalność najstarszej uczelni w Polsce – Uniwersytet Jagielloński, a jej absolwenci przyczyni się do rozwoju kultury, edukacji i nauki w regionie.

Słowa kluczowe: stacja Uniwersitetet metra, Europejski wykształcenie wyższe, Charles University, Uniwersytet Jagielloński, naukowiec.

Вищі навчальні заклади як світові освітньо-виховні системи пройшли багатомістовий шлях історичного розвитку. Вони здійснювали значний вплив на накопичення, збереження і прогрес культури та суспільства в цілому й водночас відчували на собі розмаїття кардинальних змін, що відбуваються у соціумі, науці, культурі усіх країн та народів [2, с. 109].

Європейська університетська освіта має багатомістову історію й починається з тих часів, коли на зміну рабовласницькому суспільству приходить новий уклад життя, пов'язаний із зародженням феодальних відносин, ідеологічним підґрунтям якого постало християнство. Саме в середні віки з'являється категорія людей, заглиблених у знання – професійних учених, завдяки зусиллям яких відкривалися перші європейські школи й університети, стрімко розвивалася філософська думка.

Мета статті: проаналізувати особливості розвитку університетів Центрально-Східної Європи як культурно-освітніх і наукових осередків.

Хрестові походи, знайомство з арабською культурою сприяло розширенню знань середньовічного європейця у галузі медицини, астрономії, географії, математики та інших наук. Потребу в пізнанні світу інтелектуальної еліти суспільства вже не могла задовольнити церковна схоластика. Тому вчені, які знали й прагнули пізнати більше, ніж дозволяла церква у своїх школах, почали створювати позацерковні спільноти. До них приєднувалися всі бажаючі, хто хотів поглибити та розширити свої знання. Так, у XII ст. в Європі почали з'являтися перші університети (від латинського слова «universitas» –

сукупність) у Болоньї, Парижі, Падуї, Салерно. Це були не бачені раніше корпорації вчителів-магістрів та учнів-школярів. Університетська вчена спільнота може розглядатися подібно до цеху середньовічних ремісників: школяр – учень, бакалавр – підмайстер, магістр чи доктор – майстер. Це було справжнє учнівсько-вчительське, згуртоване в корпорацію, вчене братство. Гасло середньовічної вищої освіти – «*навчаючи, вчитися самому*». Сьогоднішній учень – завтра вчитель, прагнув сам досягти рівня вченого Майстра. З давніх часів університет був джерелом наукових знань, мудрості й просвітництва.

Завдяки своєму статусу університети відігравали значну роль у розвитку культури, руйнуванні феодальної обмеженості. І, не зважаючи на певні недоліки в діяльності університетів, саме вони підготували підґрунтя для подальшого розвитку науки. Тому сьогодні ми звертаємось до цієї скарбниці знань, думки, наукових пошуків, якими так багата історія університетської освіти Європи.

Історики виділяють чотири великих напрями середньовічної науки: фізико-космологічний, вчення про світло, наука про живе, комплекс астролого-медичних знань. Стосовно алхімії, то вона являє собою специфічний феномен середньовічної культури, що містить такі компоненти, як наукові узагальнення, фантазію, логіку й міфологію.

«Жадаючи знань» учені люди, які мандрували Європою, у XII столітті стали звичним явищем. Про них говорили: «вони збирають знання по школах, як бджоли свій мед по квітах». Тоді жартували, що «школярі вивчають шляхетні мистецтва – у Парижі, медичні припарки – у Салерно, древніх класиків – в Орлеані, судові кодекси – у Болоньї, демонології – у Толедо...» І дійсно, університети з'являлися по всій Європі: у Болоньї (1158), Оксфорді (1168), Парижі (1200), Кембриджі (1209), Празі (1348), Кракові (1364) та в інших містах.

Одним із найстаріших університетів Європи, першим навчальним закладом у Священній Римській імперії, на слов'янських землях і в Центральній Європі загалом вважається Карлів університет *Univerzita Karlova v Praze* (Прага, Чехія). І сьогодні Карлів університет вважається одним із найкращих навчальних закладів, який входить до складу Асоціації Європейських вузів, таких як Оксфорд, Сорбонна, Болонья, Бонн, Лейден.

Повчальна історія становлення Карлового університету, заснованого за ініціативою Карла IV. 26 січня 1347 року Папа Климент VI підписав документ про створення університету за зразком Паризького. Проте такою офіційною датою вважається 7 квітня 1348 року. Для проведення навчальних занять імператор викупив кілька будинків у кварталі Старе Місце, які отримали за його ім'ям назву Кароліnum. Карлів університет став першим німецьким університетом взагалі та першим університетом Центральної Європи. Оскільки він був заснований представниками німецької общини Чехії, то в першу чергу обслуговував її інтереси. Навчання проводилось німецькою мовою до кінця XIX ст., в той час Прага залишалась у складі Австро-Угорщини.

Розвиток та найбільш високу популярність Празький університет отримав завдяки Яну Гусу, який брав активну участь у різноманітних рухах, що сприяли перегляду старих норм і традицій у церкві та суспільстві. У часи, коли вирішальне слово практично у всіх питаннях залишалось за церквою, і в питаннях освіти в тому числі, Карлів університет у той період був єдиним місцем здобуття знань, де «останнє» слово залишалось за людьми, тому доля цього університету була завжди тісно пов'язана з долею чеської держави і людей не тільки в гуситський період, але також і в наступних століттях.

На відміну від багатьох інших університетів, навчання не мало релігійного спрямування, оскільки у католицької церкви в Празі був навчальний заклад – Клементинум, куди в 1622 році була переведена університетська бібліотека.

Значну роль у подальшому розвитку університету відіграло правління Рудольфа II, який зробив Прагу культурною метрополією та центром університетської освіти. Важливо зазначити, що після двохсот років свого існування, у 1654 році Карлів університет за наказом короля Фердинанда III був об'єднаний з Єзуїтським університетом у Клементинумі. Новий навчальний заклад називався Карло-Фердинандським

університетом. Назва ця проіснувала аж до 1918 року. У XVII ст. було оновлено всі 4 факультети [7, с. 124].

Середина XVIII ст. ознаменувалася поступовим уведенням низки реформ, і цей процес досяг найвищого рівня в кінці століття. Водночас німецька мова викладання була замінена латинською. У 1848 році, який був роком постійних заворушень та революцій, Празький університет опинився в центрі національного, демократичного й революційного перевороту.

У другій половині XIX ст. діяльність університету дедалі більше відповідала політичним та економічним потребам суспільства. Слідом за угорською елітою чеська інтелігенція міста почала рішучі виступи проти політики австрійської влади. Підвищення інтересу до чеського національного життя, науки, культурної й політичної діяльності змусила Віденський уряд у 1882 році поділити університет на дві установи – німецьку та чеську. Вони працювали одночасно навіть після заснування незалежної чехословацької держави в 1918 році, і аж до 1939 року.

На переломі століть обидва університети досягли визначних успіхів у науці. У Німецькому університеті, наприклад, працював Альберт Ейнштейн. Карлів університет, у свою чергу, виховав діячів, які відіграли значну роль у становленні та розвитку Чеської Республіки в XX ст. Серед них був Томаш Масарик, який став першим президентом незалежної Чеської Республіки. Крім цього, в університеті навчалися видатні філологи, що емігрували з Росії, і які істотно збагатили знамениту університетську бібліотеку Клементинум. Саме їх зусиллями був сформований фонд Слов'янської бібліотеки. Карлів університет у Празі, або Празький університет пишається своїми випускниками, серед яких Ян Гус, Нікола Тесла, Альберт Ейнштейн, Франц Кафка та багато інших.

Другим у Центральній Європі після Празького університету став університет у Кракові, грамота про заснування якого була видана 12 травня 1364 року Казимиром III. Краків – місто культури, місто королів, місто знань. Краків був і залишається столицею культурного життя Польщі, науковим і адміністративним центром країни. У ньому розташований один з найстаріших в Європі університетів і найдавніший вищий навчальний заклад у Польщі – Ягеллонський університет (польською – Uniwersytet Jagielloński, лат. Universitas Jagellonica Cracoviensis).

Університет має багату та насичену подіями історію. У 1364 році, після багатьох років наполегливої боротьби, король Казимир Великий отримав дозвіл Папи Римського для створення університету в Кракові, на той час столиці Королівства Польського. Studium Generale (така була перша офіційна назва університету в Кракові), почав повноцінно функціонувати з 1367 року. Він складався з трьох факультетів: гуманітарні науки, медицина і право. Папа Урбан V не дав дозволу на створення факультету теології, тоді теологія розглядалась як дисципліна з найвищим рейтингом [5].

Були створені спеціальні коледжі з проживанням для професорів і гуртожитки для студентів. Вчилися, як і зараз, два семестри з перервами. Ось тільки починалися заняття в інший час, ніж сьогодні: зимовий семестр – із середини жовтня, річний – з квітня. Існувало три *форми* проведення занять: *лекції*, *практичні вправи* та *диспути* (проводилися раз на тиждень). Студенти частіше слухали, але водночас мали право голосу й могли виступити декілька разів протягом диспуту. Студент здавав іспит перед комісією. Якщо вступник показував хороший результат, він заслуговував перші лаври – вчений ступінь бакалавра вільних мистецтв. До речі, у другій половині XV – початку XVI століть ступінь бакалавра отримував лише кожен четвертий студент. На факультеті вільних мистецтв у середні віки найбільша увага приділялася вивченню філософії (за Арістотелем) та логіці. Крім цього, вивчалися і такі предмети, як математика, астрономія, геометрія, географія, геодезія, картографія, граматики латинської мови, риторика.

Після смерті короля діяльність університету перервалася й тільки в кінці XIV століття, завдяки зусиллям королеви Ядвіги, була відновлена (після цього вже ніколи не припинялася, навіть у найважчі для країни й міста роки). Ядвіга, дружина короля Ягайла, померла дуже молодою, заповівши університету всі свої коштовності. Поляки

дуже любили свою добру королеву, яка після смерті була зарахована до лику святих. У 1400 року університет було реорганізовано її чоловіком Владиславом II Ягайлом. У XIX ст. університет став називатися Ягеллонським, щоб підкреслити зв'язок з династією Ягеллонів (назва вживається з 1817 року).

Згідно з порядками, заведеними у Болоньї і Падуї, студенти самі обирали ректора університету, причому його резиденція знаходилася в королівській фортеці Вавель. Першим ректором університету став Станіслав з Карбінежа (Stanislaw Skarbimierz), автор відомої праці «De bello iusto», яка вважається основоположною міжнародного права [12]. Девіз університету – «Розум перед силою» (лат. Plus ratio quam vis) [11].

Ягеллонський університет швидко завоював славу одного з провідних центрів освіти та науки в середньовічній Європі. Вже до середини XV ст. у Кракові сформувалася школа математики й астрології. У ті роки майже половина всіх студентів, які навчалися в університеті, прибувала із-за кордону. Краківський університет, разом з університетами Севільї й Толедо, вважався центром середньовічної алхімії. Згідно з легендою, у Кракові якийсь час жив знаменитий доктор Фауст. Зрештою, й перші систематичні дослідження географії східних земель також були здійснені в Кракові [4, 6]. До кінця XVIII ст. в Краківському університеті були відкриті астрономічна обсерваторія, ботанічний сад, клініка та низка наукових лабораторій [4].

У другій половині XV ст. Краківська школа математики та астрології набули свого розквіту та процвітання. Їх найбільш видатними представниками були: Marcin Krol of Zurawica (1422 – 1460), Marcin Bylica of Olkusz (1433 – 1493), який згодом став головним астрологом короля Matthias Corvinus in Buda; Marcin Biem (1470 – 1540), який розробив реформи юліанського календаря, Jan of Glogow (1445 – 1507), автор численних математичних і астрономічних трактатів, відомих по всій Європі; Wojciech of Brudzewo (1446 – 1495) став наставником для багатьох студентів, які, у свою чергу, досягли статусу провідних учених в інших європейських університетах. У цей період, 1491 – 1495 роки, Mikolaj Kopernik (Nicolaus Copernicus) вивчав гуманітарні науки в Кракові. Також відзначимо видатного випускника Ягеллонського університету – Миколая Коперника (пол. Mikolaj Kopernik, лат. Nicolaus Copernicus Torinensis або Thorunensis або Torunensis, ім'я при народженні – Nikolas Koppernigk; 19 лютого 1473, Торунь, Польща – 24 травня 1543, Фромборк, Польща) – польський астроном і математик, автор геліоцентричної теорії побудови Сонячної системи. У 1491 році вступив до Краківського університету, де вивчав математику, медицину й богослов'я, але вже тоді його найбільшу увагу і зацікавленість привернула астрономія. На той час астрономію в Краківському університеті викладав відомий український учений Юрій Котермак.

Крім теоретичних досліджень, до заслуг М. Коперника в цей час належать проектування і будівництво гідравлічної машини у Фромборку, що постачала в будинки воду, а також запуск польського монетного двору. Крім того, М. Коперник вів постійну лікарську практику, зокрема боровся з епідемією 1519 року. В останні роки життя у своїх працях учений наголошував на тому, що він у великому боргу перед Краківським університетом.

Серед тих, хто навчався в Ягеллонському університеті, були такі відомі вчені як Jan Virdung of Hassfurt (професор Гейдельберзького університету), Johann Vollmar, та провідні вчені школи астрономії у Відні – Konrad Celtis, Erasmus Horitz and Stefan Roslein. Краків, разом із такими містами як Севілья і Толедо, вважалися великими центрами з вивчення алхімії, куди в основному були залучені відомі професори медицини, як Масієй Miechowita (1457 – 1523) та Adam of Bochen. Славі Кракова в області алхімії, швидше за все, сприяла легенда про те, що доктор Фауст також жив у Кракові.

Історія зберегла для нащадків цікаві факти. Відомо, що в університеті за суворими законами того часу навчалися тільки чоловіки. Дівчатам заборонялося переступати поріг цього навчального закладу. Проте одна з них – Навойка – легендарна середньовічна польська жінка, перевдягнулася у чоловічий одяг і записалася в університет під ім'ям Якуб. Навчалася вона дуже добре й незабаром стала однією з найкращих студентів.

Професори хвалили Якуба, а колеги-студенти трохи кепкували, тому що той цурався їх забав і не брав участі в бійках. Але одного разу Навойка серйозно захворіла і кілька днів не з'являлася на заняттях. Засмучений ректор вислав лікаря, щоб той подивився хворого студента. І тоді таємниця відкрилася: Якуб – це дівчина! Виявилось, що Навойка – донька ректора парафіяльної школи з Гнезно. Дівчині загрозувало серйозне покарання за те, що вона порушила головне правило університету. Але на її захист виступили і колеги-студенти, і професори. Навойка уникла покарання, однак змушена була залишити навчання й піти в монастир. А сьогодні у Кракові є вулиця, яка носить ім'я цієї сміливої дівчини. Один із навчальних корпусів УІ також називається «Навойка» [13].

Краків зростає і перетворюється на провідний науковий центр. Університет пишається своїми випускниками. Зокрема, таким видатним випускником був географ Maczei Miechowita, який став також відомим лікарем та істориком. Він є автором відомої праці, що перекладена багатьма мовами світу «Tractatus de duabus Sarmatiis» (1517), де представлено перший систематичний та детальний опис територій між річками Вісла та Дон і аж до Каспійського моря.

Разом з країною Краківський університет у XVIII ст. пережив важкі часи. Послідовні поділи Польщі між Австрією, Пруссією та Росією поставили під загрозу саме його існування. Уряди цих країн розглядали його як колыску революційних і національно-визвольних ідей. У XVIII ст. важкі роки для університету продовжуються, проте ознаки позитивних змін стають дедалі очевиднішими. У цей період запроваджено систематичне викладання німецької та французької мов, лекції з права та військової техніки. 1748 року починає функціонувати факультет природничих наук, частково залучаються іноземні викладачі. Створено астрономічні обсерваторії, ботанічні сади, клініки та лабораторії. Усі лекції викладалися польською мовою. Спільнота університету брала активну участь у повстанні Костюшка 1794 року, у той час керівництво університету пожертвувало практично всі свої цінні речі для боротьби за національну ідею.

Останній переділ Польщі (1795) привів до того, що університет змінив свій характер на звичайний ліцей. Лише з часом університет відновив колишній статус і привабливість для студентів з багатьох країн центральної Європи.

Після програної війни Австрії французам (1809) місто Краків було включено до Варшавського Герцогства, але у 1846 р. знову повернулося до складу Австрії, настав час германізації. Уряд у Відні характеризував університет так: «полум'я революції і неприємного для уряду політичного клубу». Коли політична ситуація в Австрії почала змінюватися, а частина Польщі перетворилася на автономію, відбулися зміни на політичній арені й одночасно в університеті. Польська мова знову стала мовою навчання. Для Ягеллонського університету настав новий період розвитку.

У 1848 році Краків увійшов до складу Австрійської імперії. Це був початок золотого століття для університету. Заклад знову стає потужним науковим центром. У XIX ст. Краківський університет прославився роботами польських фізиків Кароля Ольшевського й Зигмунта Вроблевського, які в 1883 році вперше одержали рідкий кисень у вимірних кількостях. Після трагічної загибелі З. Вроблевського (при вибуху експериментальної установки) К. Ольшевський у 1895 році тримав рідкий аргон, домігся зріджування водню й у спробі зріджування гелію досяг температури, яка лише на декілька градусів перевищувала абсолютний нуль.

У ті ж роки в Кракові працювали фізіолог Наполеон Цибульський, який пояснив дію адреналіну; анатомопатолог Тадеуш Брович, який виділив мікробу тифу; хімік Леон Мархлевський, який встановив хімічну спорідненість гемоглобіну та хлорофілу. Разом з видатними природодослідниками в Краківському університеті працювали також відомі історики, філософи та правознавці. До початку першої світової війни Краківський університет налічував близько ста кафедр, на яких навчалось понад 3000 студентів [3, 4].

У період великої депресії (1930 – 1934 рр.) було завдано серйозного фінансового удару по молодій польській державі, що призвело до різкого скорочення витрат на освіту. Проте, незважаючи на труднощі, Ягеллонському університету вдається зберегти свою

високу академічну репутацію завдяки видатним ученим, випускникам Ягеллонського університету. Професор Tadeusz Banachiewicz (1882 – 1954), математик, астроном і геодезист, розробив новий метод математичного розрахунку, відомий як Краківський розрахунок. Краківська школа лінгвістики може похвалитись такими видатними науковцями, як: Jan Rozwadowski (1867 – 1935), Jan Ios (1860 – 1928), Kazimierz Nitsch (1874 – 1958) і Tadeusz Lehr-Splawinski (1891 – 1965). Серед інших великих наукових досягнень стала школа диференціальних рівнянь, розроблених Tadeusz Wazewski (1896 – 1972), учня Stanislaw Zaremba, який став міжнародно визнаним після Другої світової війни. Школа аналітичних функцій, розроблена Franciszek Leja (1885 – 1979). Серед інших відомих учених наведемо: Konstanty Michalski (1879 – 1947), фахівець із середньовічної філософії; Rafal Taubenschlag (1881 – 1958), професор римського права; Adam Krzyzanowski (1873 – 1963), професор політичної економіки; Tadeusz Sinko (1877 – 1963), письменник, професор класичної культури, Roman Dyboski (1883 – 1945), професор англійської літератури; Wladyslaw Konopczynski (1880 – 1952), історик.

Важливо зазначити, що всесвітньовідомий видатний діяч Іван Павло II також навчався в Ягеллонському університеті. Іван Павло II (лат. Ioannes Paulus PP. II, пол. Jan Paweł II, італ. Giovanni Paolo II; мирське ім'я: Кароль Войтила, пол. Karol Józef Wojtyła) (18 травня 1920, Вадовіце, Польща – 2 квітня 2005, Ватикан) – Блаженний Католицької Церкви, 264-й Папа Римський, перший в історії Папа-слов'янин, 6-й суверенний голова міста-держави Ватикан, римо-католицький польський єпископ, єпископ-помічник Кракова, а пізніше архієпископ-митрополит Краківський і кавалер Ордену Білого Орла. Поет і поліглот, також актор, драматург і педагог. Філософ історії, феноменолог, містик й представник християнського персоналізму. У 1938 році Кароль вступає на філософський факультет Ягеллонського університету. Коли у 1939 році розпочалася Друга світова війна, Кароль Войтила, студент II курсу, змушений був залишити навчання. У 1953 році Войтила отримує ступінь доктора морального богослов'я на теологічному факультеті Ягеллонського університету, після чого викладає в університеті суспільну етику. У липні 1958 року, за призначенням Папи Пія XII він стає вікарним єпископом Кракова, а з вересня – єпископом.

Іван Павло II та його курія написали стільки праць, які за кількістю й якістю дорівнюють працям такого великого богослова, як Святий Тома Аквінський. Самих лише енциклік Іван Павло II видав 14. До найвідоміших належать: *Redemptor hominis* (1979), *Dives in misericordia* (1980), *Laborem exercens* (1981), *Slavorum apostoli* (1985), *Dominum et vivificantem* (1986), *Sollicitudo rei socialis* (1987) [1].

Також відзначимо видатного випускника Ягеллонського університету – Миколая Коперника (пол. Mikołaj Kopernik, лат. Nicolaus Copernicus Torinensis або Thorunensis або Torunensis, ім'я при народженні – Nikolas Koppernigk; 19 лютого 1473, Торунь, Польща – 24 травня 1543, Фромборк, Польща) – польського астронома і математика, автора геліоцентричної теорії побудови Сонячної системи. У 1491 році вступив до Краківського університету, де вивчав математику, медицину й богослов'я, але вже тоді його найбільшу увагу і зацікавленість привернула астрономія. У той період астрономію в Краківському університеті викладав відомий український учений Юрій Котермак.

Крім теоретичних досліджень, до заслуг М. Коперника належать проектування й будівництво гідравлічної машини у Фромборку, що постачала в будинки воду, а також запуск польського монетного двору. Крім того, М. Коперник вів постійну лікарську практику, зокрема боровся з епідемією 1519 року.

М. Коперник – славетний учений. Міжнародний союз чистої та прикладної хімії (IUPAC) затвердив, запропоновану в липні 2009 року співробітниками німецького Інституту важких іонів у Дармштадті, офіційну назву для 112-го елемента таблиці Менделєєва – коперніцій (Copernicium – Cn). На Місяці на честь М. Коперника названо кратер. Крім того, ім'ям ученого названо астероїд головного поясу 1322 Коперник. Монументи М. Копернику встановлено у Варшаві, Кракові, Торуні, Регенсбурзі,

Ольштині, Вроцлаві тощо. Ім'я Миколи Коперника присвоєно Торунському університету (заснований у 1945 році). У Торуні та Фромборку діють музеї М. Коперника [10].

Ще одна видатна постать – Віслава Шимборська (польськ. Wisława Szymborska; 2 липня 1923, Бнін, нині Курник поблизу Познані – 1 лютого 2012, Краків) – польська поетеса; лауреат Нобелівської премії з літератури 1996. У 1945 – 1948 роках вивчала польську літературу й соціологію в Ягеллонському університеті. У 1996 році удостоєна Нобелівської премії з літератури «за поезію, яка з граничною точністю описує історичні й біологічні явища в контексті людської реальності».

Дебютувала у пресі з віршем під назвою «Szukam słowa» («Шукаю слово») у березні 1945 в газеті «Dziennik Polski». Перша збірка віршів «Dlatego żyjemy» («Тому живемо») видана в 1952 році. Перекладала на польську мову твори французьких поетів. Отримала такі нагороди та премії: Премія Гете (1991), Премія Гердера (1995), Орден Білого орла (13 січня 2011) [9].

Таким чином, плеяда талановитих постатей, вихованців Краківського університету, беззаперечно підвищує авторитет закладу та свідчить про його високий рівень організації навчання.

Ягеллонський університет сьогодні – це сучасний авторитетний і престижний вищий навчальний заклад з усталеними традиціями поваги до культури та науки. Університет займає провідні позиції в різноманітних рейтингах, як внутрішньопольських, так і зарубіжних. Оскільки на сучасному етапі в Україні здійснюється перебудова системи освіти, її наближення до західноєвропейських зразків, вивчення позитивного досвіду Ягеллонського університету, близького до України в історичному та територіальному аспектах, є для української освіти вельми актуальним.

В Ягеллонському університеті з 2003 року розпочався якісно новий етап у розвитку й поширенні української освіти. У старовинному Кракові була створена кафедра українознавства на нововідкритому факультеті міжнародних і політичних відносин. Українську освіту в Краківському університеті розвивали й поширювали ще з XVI ст. українські вчені: прихильник Берестейської унії Іпатій Потій, ректор Київської братської школи Касян Сакович, ректор Ягеллонського університету і одночасно парох Краківської греко-католицької церкви Лев Лаврисевич, знаменитий письменник і депутат Галицького сейму Василь Стефаник, визначний учений і письменник Богдан Лепкий та мовознавець Іван Зілінський та ін. [8]. Тому сьогодні так важливо розвивати і збагачувати україно-польські зв'язки в європейському освітньому й науковому просторі.

Відтак, вивчення історії становлення й розвитку університетської освіти у Центрально-Східній Європі як культурно-освітніх і наукових осередків дає можливість українським університетам запозичити й впроваджувати в освітню практику кращий європейський досвід та продовжувати розвивати міжнародну наукову співпрацю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біографія Кароля Войтили – Івана Павла II [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.papalvisit.org.ua/ukr/theropebio.php>.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика : учебник для вузов. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с.
3. Валтос С. С. Історія Ягеллонського університету : Електронний ресурс : [режим доступу] : <http://www.uj.edu.pl>.
4. Васильев А. Университеты Польши / А. Васильев // Работа и учеба. – 2006. – № 45 (482). – С. 48–49.
5. Гайдукевич Лешек, Карась Мечислав. Ягеллонський університет. Історичні традиції – справжнє – майбутнє. Переклад з польської. – Краків, 1975. – 110 с.
6. Гуревич А. Я. Середньовічний світ / А. Я. Гуревич. – М., 1990. – 396 с.
7. История педагогики и образования / под. ред. А. И. Пискунова. – М. : ТЦ Сфера, 2001. – 512 с.

8. Мокрицький В. Українська освіта в Ягеллонському університеті (з досвіду кафедри українознавства факультет міжнародних і політичних відносин) / В. Мокрицький // Українознавство. – 2008. – № 2. – С. 348–350.

9. Потемкин А. Пани Шимборска – Моцарт в поезии / А. Потемкин // Эхо планеты, 1996. – № 42.

10. Українська радянська енциклопедія. В 12-ти томах / за ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – К. : Гол. редакція УРЕ, 1974–1985. – Т. 5. – 391 с.

11. Ягеллонський університет [Електронний ресурс]: <http://www.uj.edu.pl/>. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.

12. Andrzej Kazimierz Banach, Julian Dybiec. The History of the Jagiellonian University. – Wydawn. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000. – 256 s.

13. Alain S. Mikhayhu. Nawojka. – Tempor, 2011. – 148 p.

Рецензент: д. пед. н., проф. Дем'янчук О. Н.

УДК 377.34

д. пед. н., проф. **Вознюк О.В.**
(ЖДУ імені Івана Франка)

ФРАКТАЛЬНО-ГОЛОГРАМНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

На основі міждисциплінарного підходу обґрунтовується нова парадигма розвитку історико-педагогічного процесу як процедура фрактально-голограмного моделювання, яке використовує три парадигми сучасної постнекласичної науки: універсальну парадигму розвитку, парадигму циклічності, парадигму фрактально-голограмної будови світу та соціумів.

Вивчення історичних праць, зокрема й у галузі педагогіки, аналіз сучасної соціокультурної ситуації в Україні та світі дозволяє дійти висновку, що нині створюється унікальна ситуація, коли кордони між історичним минулим та теперішнім розпорошуються, коли історичне минуле нації стає її сьогоденням та виступає важливою детермінантою соціально-економічних процесів.

Ключові слова: нова парадигма розвитку історико-педагогічного процесу, фрактально-голограмне моделювання, педагогічні інновації, універсальна парадигма розвитку.

The new paradigm of development of historical-pedagogical process as the procedure of the fractal-holographic modeling on the basis of an interdisciplinary approach is grounded, that uses three paradigms of modern postnonclassical science: universal development paradigm, paradigm of the cycles, the paradigm of the fractal holographic structure of the world and of society.

The study of historical works, including in the field of pedagogy, socio-cultural analysis of the current situation in Ukraine and the world leads to the conclusion that now is created a unique situation where the borders between the historical past and the present sprayed when the nation becomes the historical past and its present important determinant social acts economic processes.

Keywords: a new paradigm for the development of historical-pedagogical process, fractal-hologramme modeling, pedagogical innovations, universal development paradigm.

Історична наука сьогодення увійшла у якісно новий стан свого розвитку. Збагачується та змінюється теоретико-методологічне підґрунтя дослідження історії, зокрема й української (Ю. Алексєєв, В. Головка, П. Добров, С. Жук, Л. Зашкільняк, С. Кульчицький, І. Мартинюк, Г. Мишечкіна, Ю. Павленко, В. Потульницький, О. Реєнт,